

Sažetak

Artur Bagdasarov, Rusko državno socijalno sveučiliste, Moskva, a_bagdasarov@mail.ru

UDK 81'373, pregledni rad

<https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.21>

primljen 26. prosinca 2022., prihvaćen za tisak 29. listopada 2024.

Linguistic correlations in Croatian and Serbian military nomenclature

The article is dedicated to the description and analysis of linguistic correlations of military terminology in the Croatian and Serbian languages. The article presents a contrasting distribution of military nomenclature units in the Croatian and Serbian military lexicon. In the units of military nomenclature between the Croatian and Serbian languages, a three-part correlation of military terms is shown: general military terms for the Croatian and Serbian languages, military terms specific to the Croatian language and military terms specific to the Serbian language. Based on the analysis carried out, we can conclude that there are three types of equivalent relationships between the Croatian and Serbian military nomenclature: bilateral military nomenclature equivalents, one-sided military nomenclature equivalents and general military nomenclature units. Special attention was paid to military ranks in the Armed Forces of the Republic of Croatia and the Armed Forces of the Republic of Serbia. The need to describe and create a military functional style of the Croatian language was expressed.

Keywords: Croatian military terminology, Serbian military terminology, nomenclature, military nomenclature equivalents, military terms

**VREMENSKE (NE)PRILIKE
Može li snijeg pljuštati?**

Tihomir Živić

Uvod

 a neuobičajena, bezmalo proljetnoga vremena prevrtljive veljače bili smo skloni brzo zaboraviti da smo još nedavno, potkraj siječnja, pratili izvješća naših vremenoslovaca ne bismo li pravodobno doznali kakve nas zimske radosti očekuju, navlastito glede stanja cesta na putu do posla, ali i stanja prometnica koje vode do odredišta u Hrvatskoj i u inozemstvu, na kojima su neki naši sugrađani odlučili okušati svoje sanjkačke i smučarske sposobnosti ili jednostavno uživati u zabijeljenu, snjegovitu okolišu. Najava skorašnjega ponovnog zahladnjenja i obilnijih padalina, pa i snježnih oborina do konca toga jedinog ženskoimenskog mjeseca u godini (AccuWeather, 2024.), iznovice je posadašnjila ovo pitanje.

No, bilo da smo tjelesno živahniji ili se samo grudamo i pravimo snjegoviće, naša nas mnoštvena priopćila još s konca sedamdesetih godina prošloga stoljeća

(Popović, 1979.: 90.), a međumrežje od sredine devedesetih godina prošloga stoljeća (Državni hidrometeorološki zavod, 1996.: 10.), prigodimice zapljuskuju vijestima – o „pljuskovima snijega“:¹ Strukovne neznalce određenica *pljuska* pritom upućuje na to da su to

„oborine u obliku kiše, snijega, susnježice i tuče (sic!), koje naglo padaju promjenljivom jačinom, a povremeno mogu biti i veoma jake“ (Državni hidrometeorološki zavod, 1996.: 9),

premda prijedlog natuknice *pljusak* u Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika otkriva da sveza „pljusak snijega“ ondje nije zabilježena: uz odrednicu *met.* stoji, naime, opisnica „jaka kiša koja naglo počinje i brzo prestaje padati“, dok uz odrednicu *pren.* stoji opisnica „jak i nagao izljev čega“ (Jojić, 2015.: 1063.). Svezu „pljusak snijega“ ne ćemo, dapače, naći ni pretragom nadnatuknice *pljusak* ni nadnatuknice *snijeg* u posljednjem mrežnom izdanju Frazeološkoga rječnika hrvatskoga jezika u nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Filipović Petrović i Parizoska, 2023.).

A može li tada u nas snijeg doista pljuštati ako ta dvopojavnica, društvenojezično i jezičnosustavski gledano, očito nije dijelom nepristranoga, probranog i propisanog natpokrajinskog jezika kao prilagodljiva i višesvrhovita sredstva javne općidbe (Kragić, 2024.b) te kao nositelja jezične prosvijećenosti i kojim je putom sveza „pljusak snijega“ pritekla u hrvatski književni jezik (Kragić, 2024.a), postavši sastavnicom njegova rječnika? Ne biste načinili pogrješku pomislivši na inojezično podrijetlo te sveze, a ukoliko biste ju pripisali utjecaju sveprisutnoga engleskog izričaja, utoliko bi pretpostavka bila točnija.

Dažd engleštine

Ovdje je, naime, posrijedi engleski sklop riječi *snow shower*, koji se daleke 1807. nahodi u rečenici

„At daylight some snow fell, and there were several snow showers during the day“ („U svanuće pade nešto snijega, a bi nekoliko zasipa snijega² tijekom dana“)³

iz dnevnika američkoga dočasnika⁴ Patricka Gassa (181.). Nju izrijekom spominje Oxfordski rječnik engleskoga jezika (Oxford English Dictionary, 2024.), baš kao i slično orječenje Emily Brontë iz njezinih Orkanskih visova:

¹ Samo jedno razmatrano vrelo sadržavalo je u navedenoj svezi obličnicu *pljusci*, to jest inačicu u prvome padežu množine (Mrkonjić, 2021.).

² Svezu *zasip snijega* nalazimo u Forumovu članku Slavje (vidi: Pulić, 1970.: 241.).

³ Moj prijevod.

⁴ Izvorni je američki čin *sergeant*, a u suvremenome hrvatskom vojnom nazivlju odgovara mu nazivak *desetnik* (Kadrić, 2014.: 223.).

„This spectacle drove me back immediately; I took my hat, and, after a four miles walk, arrived at Heathcliff’s garden gate just in time to escape the first feathery flakes of a snow shower“ (1847.: 15).⁵

Prevodeći višerječnicu *snow shower* u navedenome ulomku Brontëina izvornika, Anita Ljubić posegnula je pak za svezom *snježna bura*.⁶

„Taj me je prizor odmah otjerao natrag, uzeo sam šešir i, poslije šetnje od šest kilometara, stigao sam do Heathcliffovih vrtnih vrata, upravo na vrijeme da izbjegnem prve pahuljice snježne bure“ (2004.: 11.).

Zanimljivo je, međutim, primijetiti da Britanničina mrežna stranica Merriam-Webster Unabridged (<https://unabridged.merriam-webster.com/>),⁷ glavninom zasnovana na neskrtačenome trećem izdanju Websterova novoga međunarodnog rječnika (Webster’s Third New International Dictionary, Unabridged), najvećega jednosveščanika s američkoengleskoga govornog prostora, ne uvršćuje *snow shower* u svoje rječničko blago.

Rasprava i zaključak

Budući da snijeg u usavršenijem jezičnom izražaju ne bi trebao pljuštati, kako onda u hrvatskome opisati njegov izgled i jačinu snježnih padalina? Bit će da ipak polako, ali nepovratno nestaje i poznavanje sviju izražajnih tančina materinskoga nam jezika, pogotovo njegovih predmetačnih i nazivaljskih mogućnosti, koje, na žalost, ne prepoznaju ni neki vremenoslavci, a ni neki novinari. Ne pomaže tu ni umjetna umnost (engleski *artificial intelligence, AI*) zato što to ona jednostavno još uvijek ne zna.

Zar smo, naime, zaboravili da možemo reći da je samo *prosniježilo* ili *zasniježilo* ako se pojavilo svega nekoliko početnih pahuljica, a da je kraj *osniježen* ili *posniježen* ako je već dobroano prekriven snijegom – primjerice u onim slučajevima koje na engleskome govornom području doslovce nazivlju *snow showers*, pa time nedvojbeno nadahnjuju i naše neupućenije priopćitelje, jamačno neobaviještene o puličevskome „zasipu snijega“ (1970.: 241.)? Ako je snijeg odozgora zamrznut i još neugažen, poučavao nas je tomu u svojem članku: Tko ima više naziva za snijeg: Eskimi ili mi? 1982. naš vrstan jezikoslovni stručnjak Stjepan Babić, a 2023. u svojem članku *Weather Domain in Croatian: A Corpus-Based Overview of Precipitation and Non-Precipitation Expressions* na 41. stranici ponovila Daniela Katunar (usp. podružnicu br. 23), tada naši stari za takvu oborinu kazivahu da je *cijelac*;⁸ ako je

⁵ Brontë je knjigu potpisala nazoviimenom, kao Ellis Bell.

⁶ Iako proihodi iz pretpostavljiva praslavenskog lika *bur’a*, imenica *bura* vjerojatno je zapravo hrvatska prilagođenica prema grčkome βορέας „sjevernjak“, prisposobiva mletačkoj imenici *bora* i latinskomu pridjevu *borealis* „sjeverni“ (opširnije vidi: Hrvatski jezični portal, 2024.a).

⁷ Nakladnik Merriam-Webster podružnica je tvrtke Encyclopædia Britannica od 1964.

⁸ Ako su ljudi, vozila i životinje snijeg ugazili, u njemu bi nastao prolaz zvan *prtinom* (a nekoć i *saonikom*, jer su ga utirale saonice).

snijeg tvrd, govorahu da je *čvrstac*; ako je sitan i suh te prijeti plazom ili usovom,⁹ snijeg zvalu *pršićem*;¹⁰ ako je još sitniji, nazivahu ga *oprhom*; ako je zrnat, veljahu da je riječ o *solici*;¹¹ ako snijeg pada na već postojeći, izricahu da je to *ponovac* (61.); a zadnji zimski snijeg bijaše im *istresina* (62.).

Naposljedku, nema li mećave (vijavice) da stvori nanose (smetove ili zapuhe) nego snijeg samo mirno pada, tada u nas jednostavno *sniježi*, a ne pada li snijeg već sam, kraj možemo i umjetno *zasnježivati*. Pada li naš uvodni veljački snijeg, Slavonci iz Gradišta kod Županje za nj kažu da je *škvrljinjak*,¹² a pada li ožujački, nazivak mu je *rodinjak*, jer se tada sniježenje preklapa s doletom roda. Ipak, nijedan od tih snjegova nije, srećom, *vjekovnik*, kako ga je 1848. u Smrti Knežić-kapetana opjevao Petar Preradović (193.; Babić, 1982.: 62.) – nagao prijekid njihove „vječnosti“ nastupa netom kada zatopli, a oni se kopnjenjem pretvore u *prošaricu* (Krmptović, 1900.: 141.; Babić, 1982.: 61.).

A o ostalim snježnim pojavama, na primjer o blatnome, razgaženom i vlažnom snijegu koji zovemo *bljuzgavicom* te o *sloti* ili *susnježici*, odnosno o kiši pomiješanoj sa snijegom (Babić, 1982.: 61.), nekom drugom zgodom.

Literatura

AccuWeather, 2024., Mjesečna prognoza za Osijek, Osječko-baranjska, Hrvatska. Dostupno na: <https://www.accuweather.com/hr/hr/osijek/119909/february-weather/119909>, pristupljeno 8. veljače 2024.

Stjepan Babić, 1982., Tko ima više naziva za snijeg: Eskimi ili mi?, Jezik, god. 30., br. 2., str. 60. – 62. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/366700>, pristupljeno 12. veljače 2024.

Stjepan Babić, ³2002., Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku, Globus, HAZU, Zagreb

Emily Brontë, 1847., Wuthering Heights: A Novel, knj. I., Thomas Cautley Newby, London

Emily Brontë, 2004., Orkanski visovi, Večernji list, Zagreb

Državni hidrometeorološki zavod, 1996., Naputak za rad na kišomjernoj postaji. Dostupno na: https://klima.hr/razno/dokumenti/naputak_za_rad_na_kisomjernoj_postaji.pdf, pristupljeno 8. veljače 2024.

⁹ Naši izrazi za francuski nazivak *avalanche* i njemački nazivak *Lawine*, prema latinskome *labi* „kliziti“ (Hrvatski jezični portal, 2024.b).

¹⁰ Neovisno o veličini, suh se snijeg imenuje i *sušcem* (Babić, 1982.: 61.).

¹¹ Postoji i različnica *slana*.

¹² Babić (1982.: 61. – 62.), na kojega se osvrće Nives Opačić (2008.), daje pojašnjenje iz sedamnaestoga sveska Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika urednika Stjepana Musulina, u kojem je *škvrljinjak* sročan starijim slovoapisom (1959. – 1962.: 693.); to je izvedenica prema *škvrlj* „čvorak“ (Musulin, 1959. – 1962.: 693.; Hattala, 1868.: 170. – 171.) s dometkom *-injak* (Babić, 2002.: 112., 121.), jer tada ovamo doljeću čvorci (Varnica, 1900.: 122. – 123.), a sličnu riječ, *čvriljak*, ima i trojezičnik Blago jezika slovinskoga Jakova Mikalje (1649. – 1651.: 45.), i rukopisni tronarječnik Pavla Vitezovića Rittersa Lexicon Latino-Illyricum iz 1700. (Musulin, 1959. – 1962.: 693.), čiji je pretisak 2000. priredio Bojan Marotti. Usto, u Rokovcima kraj Vinkovaca izraz za čvorka glasi *škvrljac* (Musulin, 1959. – 1962.: 693.).

- Ivana Filipović Petrović, Jelena Parizoska, 2023., Frazološki rječnik hrvatskoga jezika. Dostupno na: <https://frazoloski-rjecnik.eu/>, pristupljeno 8. veljače 2024.
- Patrick Gass, 1807., *A Journal of the Voyages and Travels of a Corps of Discovery...*, David M'Keehan, Pittsburgh
- Martin Hattala, 1868., Početne skupine suglasah hrvatskih i srbskih, u: *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. IV., JAZU, Zagreb, str. 104. – 175.
- Hrvatski jezični portal, 2024.a, Bura. Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Hrvatski jezični portal, 2024.b, Lavina. Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Ljiljana Jojić (ur.), 2015., *Pljusak*, u: *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*, ŠK, Zagreb, str. 1063.
- Đemal Kadrić, 2014., *Sergeant*, u: *Englesko-hrvatski/hrvatsko-engleski rječnik vojnih naziva*, Ministarstvo obrane, Oružane snage Republike Hrvatske, Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“, Zagreb, str. 223.
- Daniela Katunar, 2023., *Weather Domain in Croatian: A Corpus-Based Overview of Precipitation and Non-Precipitation Expressions*, *Suvremena lingvistika*, god. 49., br. 95., str. 29. – 60. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/442349>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Bruno Kragić (ur.), 2024.a, *Književni jezik*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/knjizevni-jezik>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Bruno Kragić (ur.), 2024.b, *Standardni jezik*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/standardni-jezik>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Ivan Krmpotić, 1900., *Iz osičke općine ili kuške kumpanije (u Lici)*, u: *Antun Radić (ur.), Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knj. V. (1. polovina), JAZU, Zagreb, str. 132. – 147.
- Jakov Mikalja, 1649. – 1651., *Čvrigljak*, u: *Blago jezika slovinskoga...*, Paolo i Giovanni Battista Serafini, Ottavio Beltrano, Loreto, Ancona, str. 45.
- Duško Mrkonjić, 2021., *Slijede oborine uz nagli pad dnevnih vrijednosti temperature zraka...* Dostupno na: <https://www.grude-online.info/slijede-oborine-uz-nagli-pad-dnevnih-vrijednosti-temperature-zraka-evo-kada-se-ocekuje-vise-sunca-i-gdje-ce-biti-mraz/>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Stjepan Musulin (ur.), 1959. – 1962., *Škvrliňak*, u: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. XVII. (1. Sunce – 1. Taj), JAZU, Zagreb, str. 693.
- Nives Opačić, 2008., *Škvrliňjak i rođinjak*, *Vijenac*, god. XVI., br. 367. Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/367/skvrlijnjak-i-rodinjak-4776/>, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Oxford English Dictionary, 2024., *Snow shower*. Dostupno na: https://www.oed.com/dictionary/snow-shower_n?tab=meaning_and_use#99140407577, pristupljeno 12. veljače 2024.
- Marija Popović, 1979., *Meteorološka maštovitost*, *Jezik*, god. 27., br. 2. – 3., str. 90. – 91. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/366576>, pristupljeno 8. veljače 2024.
- Petar Preradović, 1873., *Smrt Knežić-kapetana*, u: *Pjesnička djela Petra Preradovića*, Dionička tiskara, Zagreb, str. 193. – 194.
- Nikola Pulić, 1970., *Slavlje*, *Forum*, god. 9., br. 7. – 8., str. 233. – 250.

Šime Varnica, 1900., Iz Gradišta, u: Antun Radić (ur.), Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. V. (1. polovina), JAZU, Zagreb, str. 120. – 131.

Pavao Vitezović Ritter, 1700., Lexicon Latino-Illyricum, knj. 1., Auroadria, Ljubljana, prijepis rukopisa iz 1700.

Sažetak

Tihomir Živić, Fakultet agrobiotehničkih znanosti, Osijek, tihomir.zivic@fazos.hr

UDK 81'373, stručni rad

<https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.22>

primljen 4. srpnja 2024., prihvaćen za tisak 19. srpnja 2024.

(Un)favorable Weather Conditions Can the Snow Shower in the Croatian Idiom?

The paper examines the syntagm “pljusak snijega” (i.e., “snow shower”), a phrase that has been frequently found in weather forecasts by the Croatian media since the 1970s and that has been expanded by the Internet since the 1990s. Illustrating with examples that the English language has the synonymous bigram *snow shower* and confirming that the Croatian syntagm is indeed its translation, it has been warned that the Croatian dictionaries do not record a connection between the concepts of *pljusak* (i.e., “shower”) and *snijeg* (i.e., “snow”), whereby *pljusak* is connected only with rain or, figuratively, with an abrupt outburst, so a number of more suitable substitutes for the description of appearance and intensity of snowfall are listed. Thus, it is concluded that a centennial thesaurus of the Croatian language—especially that of the literary language—offers an almost equal number of types for *snijeg* as some other languages, which take the terminology of that concept very seriously, such as the Inuit and its dialects.

Keywords: weather forecasts, Croatian language, “pljusak snijega”, English language, *snow shower*, substitutes

O JEZIČNOM SAVJETOVANJU I PRIJE JEZIČNIH SAVJETNIKA

Slavica Vrsaljko

Uvod

U hrvatskom jeziku, prema Iliji Protuđeru (2010.: 63.), jezično se savjetništvo uzima kao sinonim ili istoznačnica za jezični purizam. Međutim, naglašava Protuđer, savjetništvo nije samo purizam, ali je u hrvatskome jezikoslovlju jako važno. Puristične zamisli vladale su prije službenih početaka jezičnoga savjetovanja, odnosno prije početka 20. stoljeća, a da bismo otkrili uzrok tomu, u ovome će se pregledu jezično savjetništvo prikazati u okviru periodizacije povijesti hrvatskoga jezika.